

Επίκαιρα

Θέματα Συνταγματικού Δικαίου

Υπεύθυνος ύλης: Ξενοφών Κοντιάδης

Μάρτιος 2011, Τεύχος 1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει “προσωπική άποψη” σε ζητήματα Συνταγματικού Δικαίου;», Mike Dorf
- «12σφαιρο ανατροπής της πολιτικής φεουδαρχίας», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η Διαμαρτυρία στο Απόσπασμα», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Πολιτότητα και ιθαγένεια», Λίνα Παπαδοπούλου

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Νέα βιβλία

- ◆ Dominique Latournerie, Το Συμβούλιο της Επικρατείας «Εν ονόματι του γαλλικού λαού...»

Πρόσφατες εκδηλώσεις

- Παρουσίαση του τελευταίου βιβλίου του Δημήτρη Θ. Τσάτσου «Πολιτεία», Τρίτη 25 Ιανουαρίου 2011
- Συνέδριο στη μνήμη του Δημήτρη Θ. Τσάτσου «Δημοκρατία, Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία», Πέμπτη 17 και Παρασκευή 18 Φεβρουαρίου 2011

Νέα προγράμματα

- Τεχνική βοήθεια για την ενίσχυση του Δικαστικού-Νομικού Συμβουλίου» – Αζερμπαϊτζάν
- Παροχή τεχνικής βοήθειας στο Κοινοβούλιο – FYRoMacedonia

Τι σημαίνει «προσωπική άποψη» σε ζητήματα Συνταγματικού Δικαίου;

Mike Dorf, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Cornell

Μέχρι σχετικά πρόσφατα, δηλαδή μέχρι το 2008, κανένας υποψήφιος Πρόεδρος εκτός από τον Dennis Kucinich δεν είχε υποστηρίξει δημόσια το γάμο μεταξύ ομοφύλων. Θεωρούσα τότε (και συνεχίζω να πιστεύω ακόμη) ότι αυτό ήταν απλά ζήτημα πολιτικής: ο Μπαράκ Ομπάμα, η Χίλαρι Κλίντον, ο Τζων Έντουρντς (τον θυμάται κανείς;), ο Τζο Μπάιντεν πιθανότατα θα υποστήριζαν τους γάμους ομοφύλων αν δεν έθεταν υποψηφιότητα για Πρόεδροι, ώστε να υπολογίσουν ότι αυτό θα τους χαλάσει τη δουλειά με τους αναποφάσιστους ψηφοφόρους στις εκλογές. Ο Πρόεδρος Ομπάμα αποτελεί εντυπωσιακό παράδειγμα. Μέχρι το 1996, όταν ήταν ένας απλός υποψήφιος γερουσιαστής στο Ιλλινόι, τάσσονταν υπέρ της νομιμοποίησης των γάμων μεταξύ ομοφύλων. Όταν κατέβηκε υποψήφιος στις εθνικές εκλογές οπισθοχώρησε, υποστηρίζοντας τα σύμφωνα συμβίωσης, αλλά δήλωσε ότι δεν ήταν υπέρ των γάμων –παρόλο που ψέλλιζε συχνά ότι η θέση αυτή αποτελούσε «προσωπική άποψη».

Η ιδέα ενός Προέδρου ο οποίος έχει «προσωπική άποψη» για το γάμο μεταξύ ομοφύλων είναι κάπως περίεργη. Με ποιά έννοια είναι «προσωπικές» οι απόψεις κάποιου για το αν άλλοι άνθρωποι έχουν νομικό δικαίωμα στο γάμο;

Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τις «προσωπικές απόψεις» από τις απόψεις που βασίζονται στο θεσμικό ρόλο που επιτελεί κάποιος; Ας υποθέσουμε ότι ρωτάω το λογιστή μου αν δικαιούμαι απαλλαγή στην περίπτωση που προβώ σε μια δωρεά προς μια οργάνωση που κάνει λόμπι στο Κογκρέσο και αυτός απαντάει «προσωπικά πιστεύω ότι θα έπρεπε να μπορείς να έχεις απαλλαγή, αλλά ο Φορολογικός Κώδικας δεν το επιτρέπει». Εδώ η προσωπική άποψη είναι δεοντολογική, ενώ η επαγγελματική είναι κατηγορηματική. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτό εννοεί ο Πρόεδρος Ομπάμα όταν διακρίνει ανάμεσα στην προσωπική και τη νομική άποψη;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει “προσωπική άποψη” σε ζητήματα Συνταγματικού Δικαίου;», Mike Dorf
- «12σφαιρο ανατροπής της πολιτικής φεουδαρχίας», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η Διαμαρτυρία στο Απόσπασμα», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Πολιτότητα και ιθαγένεια», Λίνα Παπαδοπούλου

Άνετα θα φανταζόμασταν τον Πρόεδρο να λέει πως προσωπικά θεωρεί ότι τα ομόφυλα ζευγάρια θα έπρεπε να έχουν δικαίωμα στο γάμο, αλλά δεν μπορεί να πει ότι το έχουν σύμφωνα με τη συνταγματική νομολογία. Πράγματι, αυτή ίσως είναι η σωστή περιγραφή των απόψεων που έχει στην πραγματικότητα ο Πρόεδρος Ομπάμα: α) Με δεδομένη την απάντηση που είχε δώσει το 1996 και το γεγονός ότι είναι δύσκολο να άλλαξε γνώμη στα 15 χρόνια που μεσολάβησαν, υποθέτω ότι η πραγματική «προσωπική» του γνώμη είναι πως ζευγάρια ιδίου φύλου θα έπρεπε να μπορούν να παντρεύονται και ταυτόχρονα β) με βάση τη σημερινή νομολογία το ερώτημα αν κατοχυρώνεται δικαίωμα στο γάμο μεταξύ ομοφύλων παραμένει ανοιχτό. Μπορούμε να είμαστε σχεδόν σίγουροι ότι ο δικαστής Σκαλία θα αναγνώσει τη νομολογία (συμπεριλαμβανομένης και αυτής με την οποία διαφωνεί) με τέτοιο τρόπο ώστε να μην προκύπτει τέτοιο δικαίωμα, όπως μπορούμε να είμαστε εξίσου σίγουροι ότι η δικαστής Γκίνσμπεργκ θα αναγνώσει την ίδια νομολογία θεωρώντας πως το δικαίωμα αυτό θεμελιώνεται. Η απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου δεν είναι προβλέψιμη. Ο Πρόεδρος Ομπάμα θα μπορούσε πράγματι να είναι ειλικρινής όταν λέει ότι πιστεύει προσωπικά ότι η νομολογία πρέπει να ερμηνευτεί έτσι ώστε να προκύπτει το δικαίωμα των ομοφύλων στο γάμο, αλλά αυτό απλά αποτελεί την προσωπική του άποψη και το Ανώτατο Δικαστήριο ενδέχεται να έχει άλλη γνώμη.

Το πρόβλημα είναι ότι ο Πρόεδρος χρησιμοποίησε την έννοια του «προσωπικού» προς την αντίθετη κατεύθυνση. Προφανώς θέλει οι άνθρωποι να θεωρούν ότι ο ίδιος πιστεύει «προσωπικά», ότι δεν θα έπρεπε να υπάρχει δικαίωμα στο γάμο μεταξύ ομοφύλων, αλλά ότι νομικά αυτό υπάρχει. Αυτό θα μπορούσε να γίνει κατανοητό. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι ο Πρόεδρος Μπους θεωρούσε ότι δεν πρέπει να υπάρχει δικαίωμα στην άμβλωση – νομικά όμως το δικαίωμα αυτό υπάρχει. Ωστόσο στη συγκεκριμένη περίπτωση η άποψη που θέλει να μας πείσει ότι έχει δεν βγάζει νόημα.

Με δεδομένο ότι όντως υφίσταται διχογνωμία στο ζήτημα αν σύμφωνα με τη νομολογία κατοχυρώνεται δικαίωμα στο γάμο μεταξύ ομοφύλων, απλά δεν είναι δυνατόν κάποιος να πιστεύει ότι το δικαίωμα δεν πρέπει να υπάρχει, όμως η μοναδική εύλογη ανάγνωση μια ανοιχτής σε διαφορετικές ερμηνείες νομολογίας είναι ότι αναγνωρίζεται το δικαίωμα. Σύμφωνα με τη «νομική» ανάλυση του Προέδρου, η δική του «προσωπική» άποψη δεν είναι εύλογη.

Με βάση τα παραπάνω δεν μπορώ παρά να συμπεράνω ότι η θέση πως ο Πρόεδρος Ομπάμα είναι «προσωπικά» αντίθετος στο γάμο ομοφύλων αποτελούσε απλά από την αρχή πολιτική

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει “προσωπική άποψη” σε ζητήματα Συνταγματικού Δικαίου;», Mike Dorf
- «12σφαιρο ανατροπής της πολιτικής φεουδαρχίας», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η Διαμαρτυρία στο Απόσπασμα», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Πολιτότητα και ιθαγένεια», Λίνα Παπαδοπούλου

διγλωσσία. Και όπως γίνεται όλο και περισσότερο εμφανές, υποψιάζομαι ότι οι προσωπικές του απόψεις θα επιστρέψουν εκεί που ήταν το 1996, και όπου –αν δεν μεσολαβούσαν οι επιταγές της πολιτικής– θα είχαν παραμείνει.

(Μετάφραση Αλκμήνη Φωτιάδου)

Πηγή: www.dorfonlaw.org, 28/2/2011

12σφαιρο ανατροπής της πολιτικής φεουδαρχίας

Κώστας Χρυσόγονος, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Τμήμα Νομικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Τον τελευταίο καιρό πυκνώνουν οι αναφορές στην ανάγκη μιας νέας συνταγματικής αναθεώρησης, αφού άλλωστε η απαιτούμενη από το Σύνταγμα πενταετία από την περάτωση της προηγούμενης (Ιούνιος 2008) έχει παρέλθει κατά το μεγαλύτερο μέρος της. Στην πραγματικότητα, όμως, η αναθεώρηση για την οποία συζητά η πολιτική τάξη δεν θα έχει καμία σχέση με εκείνο που χρειάζεται η χώρα και δεν είναι άλλο από την αναδόμηση της ίδιας αυτής τάξης και την αναίρεση των ημιφεουδαρχικών της χαρακτηριστικών.

Μια ριζική συνταγματική μεταρρύθμιση, προς την κατεύθυνση ενός ουσιαστικού εκδημοκρατισμού της ελληνικής πολιτείας, θα έπρεπε να περιλάβει την αναθεώρηση τουλάχιστον δώδεκα άρθρων του Συντάγματος.

Πρώτον, θα έπρεπε να καθιερωθεί (άρθρο 56) ένα ανώτατο όριο βουλευτικής θητείας, η υπέρβαση του οποίου να συνεπάγεται γενικό και απόλυτο κώλυμα εκλογιμότητας.

Δεύτερο, κανείς να μη διορίζεται μέλος της κυβέρνησης ή υφυπουργός (άρθρο 81) αν δεν είναι εν ενεργεία βουλευτής, ώστε να εκλείψει το αντιδημοκρατικό φαινόμενο των «δοτών» υπουργών.

Τρίτο, να καταργηθεί το άρθρο 86 (ποινική ασυδοσία των υπουργών και πρώην υπουργών).

Τέταρτον, να περισταλεί το ακαταδίωκτο (άρθρο 62) στα όρια της πολιτικής δραστηριότητας του βουλευτή.

Πέμπτον, να προβλεφθεί η δυνατότητα υποβολής ένστασης από όποιον έχει έννομο συμφέρον και έκπτωσης από το βουλευτικό αξίωμα με δικαστική απόφαση, εφόσον αποδεικνύεται ότι ο βουλευτής έχει υπερβεί το νόμιμο των προεκλογικών δαπανών (άρθρο 57).

Έκτον, να καταργηθούν οι βουλευτές Επικρατείας (άρθρο 54).

Έβδομον, να κατοχυρωθεί με σαφέστερο τρόπο η εσωκομματική δημοκρατία και να στερηθούν την κρατική χρηματοδότηση όσα κόμματα δεν ανταποκρίνονται στις εγγυήσεις διαφάνειας στην οικονομική τους διαχείριση (άρθρο 29).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει “προσωπική άποψη” σε ζητήματα Συνταγματικού Δικαίου;», Mike Dorf
- «12σφαιρο ανατροπής της πολιτικής φεουδαρχίας», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η Διαμαρτυρία στο Απόσπασμα», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Πολιτότητα και ιθαγένεια», Λίνα Παπαδοπούλου

Όγδοον, ο έλεγχος της διαχείρισης των οικονομικών των κομμάτων και του πόθεν έσχες των πολιτικών να ανατεθούν στο Ελεγκτικό Συνέδριο (άρθρο 98).

Ένατον, να δοθεί η δυνατότητα στην κοινοβουλευτική μειοψηφία (π.χ. με τις υπογραφές του ενός τρίτου των βουλευτών) ή και στον λαό (με τη συγκέντρωση μερικών εκατοντάδων χιλιάδων υπογραφών) να προκαλεί την προκήρυξη δημοψηφίσματος με θέμα την ακύρωση πρόσφατα ψηφισμένου από τη Βουλή νομοσχεδίου (άρθρο 44).

Δέκατον, να προβλεφθεί η δυνατότητα δικαστικού ελέγχου για διατάξεις άσχετες με το κύριο αντικείμενο του νόμου στον οποίο περιέχονται και, συνεπώς, αντισυνταγματικές για τον λόγο αυτόν (άρθρο 74).

Ενδέκατον, να ενισχυθεί η εσωτερική ανεξαρτησία των κατωτέρων δικαστικών λειτουργιών με κατοχύρωση δυνατότητας του κοινού νομοθέτη να θεσπίσει ένα (δεσμευτικό για το ανώτατο δικαστικό συμβούλιο) σύστημα αντικειμενικών κριτηρίων για τις τοποθετήσεις, μεταθέσεις και αποσπάσεις τους (άρθρο 90).

Δωδέκατον, να ιδρυθεί Συνταγματικό Δικαστήριο με συγκρότηση και αρμοδιότητες ανάλογες με εκείνα που προβλέπονται στη συντριπτική πλειονότητα των άλλων ευρωπαϊκών κρατών (άρθρο 100).

Όλα αυτά, βέβαια, αποτελούν, τουλάχιστον για το ορατό μέλλον, απλά σχέδια επί χάρτου. Δεν είναι ρεαλιστικό να αναμένει κανείς από το πολιτικό μας σύστημα μια συνταγματική αναθεώρηση που θα συνέβαλε στην υπέρβασή του. Από την άλλη πλευρά, τις τάσεις εκφουδαρχισμού της πολιτικής δεν τις τροφοδοτεί το Σύνταγμα, αλλά οι πραγματικές παθογένειες της ελληνικής κοινωνίας. Αν αυτές μπορέσουν να αναταχθούν, μεταξύ άλλων με την επικράτηση δημοκρατικά οργανωμένων κομμάτων αρχών, με την ανανέωση του πολιτικού προσωπικού χωρίς κληρονόμους, δοτούς, αγοραστές κ.ο.κ., τότε μια συνταγματική αναθεώρηση με τα παραπάνω χαρακτηριστικά θα ερχόταν απλώς να επιβεβαιώσει τον συντελεσμένο στην πράξη εκδημοκρατισμό.

Το ζητούμενο για την κοινωνία μας είναι να δημιουργήσει μαζικούς πολιτικούς φορείς, οι οποίοι θα αντιπροσωπεύουν την κοινωνία έναντι του κράτους και όχι το αντίστροφο. Το ζητούμενο είναι, ακόμη, να τερματιστεί η αναπαραγωγή μιας ημίκλειστης τάξης επαγγελματιών της πολιτικής και να διαχωριστεί η δημόσια – πολιτική από την ιδιωτική – οικονομική εξουσία. Το ζητούμενο, τελικά, είναι να πραγματοποιηθεί η μετάβαση από ένα πολιτικό σύστημα επιφανειακά μόνο δημοκρατικό, όπως αυτό που εγκαθιδρύθηκε στη χώρα μας μετά τη μεταπολίτευση του

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει “προσωπική άποψη” σε ζητήματα Συνταγματικού Δικαίου;», Mike Dorf
- «12σφαιρο ανατροπής της πολιτικής φεουδαρχίας», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η Διαμαρτυρία στο Απόσπασμα», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Πολιτότητα και ιθαγένεια», Λίνα Παπαδοπούλου

1974, σε ένα νέο και περισσότερο δημοκρατικό και αντιπροσωπευτικό μοντέλο λειτουργίας του κράτους και, κυρίως, των κομμάτων.

Πηγή: www.aixmi.gr, 22/2/2011

Η Διαμαρτυρία στο Απόσπασμα

Ξενοφών Κοντιάδης, Καθηγητής, Κοσμήτορας Σχολής Κοινωνικών Επιστημών Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, Επιστ. Δ/ντης Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

Το κίνημα «δεν πληρώνω», οι αντιδράσεις των κατοίκων της Κερατέας, οι βανδαλισμοί σε δημόσια περιουσία ή ο εκφοβισμός πολιτικών προσώπων τείνουν να λάβουν διαστάσεις χιονοστιβάδας. Η ελληνική κοινωνία εμφανίζεται διχασμένη. Η οργή για τις εισοδηματικές περικοπές, τις αυξήσεις σε υπηρεσίες και είδη πρώτης ανάγκης και τη διογκούμενη ανεργία, σε συνάρτηση με την απαξίωση της πολιτικής τάξης, εκτρέφουν ακραίες εκδηλώσεις διαμαρτυρίας και ανυπακοής προς κάθε κρατική απόφαση που θίγει ή επιβαρύνει οικονομικά επιμέρους κοινωνικές ομάδες ή και το σύνολο των εργαζομένων. Παράλληλα, όμως, τίθεται εύλογα το ερώτημα πού οδηγεί η συστηματική και δεδηλωμένη παραβίαση κάθε νόμου, κανόνα ή επιταγής που προκαλεί διαφωνίες.

Στο ερώτημα ποια είναι τα όρια της διαμαρτυρίας, μια συντηρητική προσέγγιση θα απαντήσει ότι κατά κύριο λόγο προσδιορίζονται από το κράτος δικαίου, τον νόμο και τους εγγυητές του. Η διαμαρτυρία δεν κρίνεται θεμιτό, κατά την αντίληψη αυτή, να εκτραπεί εκτός της νομιμότητας, ανοίγοντας μπάρες διοδίων, καταστρέφοντας ελεγκτήρια εισιτηρίων, αποκλείοντας την είσοδο σε υπουργεία, πολλώ μάλλον προπηλακίζοντας βουλευτές. Υψιστες αξίες της συντηρητικής προσέγγισης είναι η ευνομία και η κυβερνησιμότητα της χώρας.

Στο ίδιο ερώτημα, μια κεντροαριστερή αντίληψη οριοθετεί τη διαμαρτυρία με γνώμονα ιδίως τη δημοκρατία και τα θεμελιώδη δικαιώματα, εξετάζοντας κυρίως εάν η διαμαρτυρία στρέφεται εναντίον δημοκρατικά ειλημμένων και ουσιαστικά νομιμοποιημένων αποφάσεων και κατά πόσον δικαιολογείται με αναφορά στα δικαιώματα της συνάθροισης, της απεργίας και της ελεύθερης έκφρασης. Τέλος, μια αριστερή άποψη προτάσσει τους σκοπούς που υπηρετεί η διαμαρτυρία, ιδίως δηλαδή εάν ο σκοπός κρίνεται συμβατός με τις αξίες της ελευθερίας, της ισότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης. Η διεκδικητική λειτουργία της διαμαρτυρίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει “προσωπική άποψη” σε ζητήματα Συνταγματικού Δικαίου;», Mike Dorf
- «12σφαιρο ανατροπής της πολιτικής φεουδαρχίας», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η Διαμαρτυρία στο Απόσπασμα», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Πολιτότητα και ιθαγένεια», Λίνα Παπαδοπούλου

«απελευθερώνεται» εδώ ακόμη περισσότερο, διευρύνοντας τα όριά της και τις μορφές που εκδηλώνεται. Μια διαμαρτυρία, εν ονόματι οποιουδήποτε σκοπού, που αδιαφορεί για τις κατακτήσεις της δημοκρατίας, των δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου εμπεριέχει ωστόσο το σπέρμα του αυταρχισμού, της τρομοκρατίας ή της πλήρους αποδιοργάνωσης της κοινωνικής συμβίωσης. Εκείνοι που απαιτούν «να καεί το μπουρδέλο η Βουλή», να κλείσουν οι δρόμοι, να αποκλειστεί η πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες ή σχολεία και να μετατραπεί η Ελλάδα σε φλεγόμενη έρημο, κατ' ουσίαν δεν είναι ούτε δεξιοί ούτε σοσιαλδημοκράτες, ούτε αριστεροί, αλλά ανεργάτιστες προσωπικότητες ή τραμπούκοι. Από την άλλη πλευρά, ούτε όσοι απορρίπτουν μετά βδελυγμίας κάθε διαμαρτυρόμενο, διαδηλωτή ή απεργό ως «ταραξία» αντιλαμβάνονται τι σημαίνει συνταγματική δημοκρατία. Για ορισμένους κύκλους αποτελεί πλέον ντροπή να υπερασπίζεται κανείς κοινωνικές και εργασιακές κατακτήσεις δεκαετιών ή να απαιτεί ικανοποιητικούς όρους εργασίας, ασφάλισης, περίθαλψης και ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης. Η διαμαρτυρία δεν είναι ντροπή, αλλά δικαίωμα και υποχρέωση κάθε ενεργού πολίτη. Τα όριά της συγκαθορίζονται με βάση τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου και τις αξίες της ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Θα αποτελέσει λοιπόν στοιχείο ωρίμανσης της ελληνικής κοινωνίας η ικανότητα αναγνώρισης των ορίων της διαμαρτυρίας και της ανυπακοής.

Πηγή: ΕΘΝΟΣ, Τρίτη 22/2/2011

Πολιτότητα και ιθαγένεια

Λίνα Παπαδοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Συνταγματικού Δικαίου στο Τμήμα Νομικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Επικρατείας (απόφαση 350/01-02-2011 του Δ' Τμήματος), «η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος στις εκλογές της τοπικής αυτοδιοικήσεως αποτελεί λειτουργήμα απαραίτητο για την πραγμάτωση της λαϊκής κυριαρχίας ως τοιαύτης νοουμένης της ασκουμένης από τον λαό ως εκλογικό σώμα απαρτιζόμενο μόνο από τους έχοντες δικαίωμα ψήφου Έλληνες πολίτες» και συνεπώς το δικαίωμα αυτό «δεν μπορεί να επεκταθεί και στους μη έχοντες την ιδιότητα αυτή χωρίς αναθεώρηση της σχετικής διατάξεως του Συντάγματος».

Επομένως, οι ρυθμίσεις των άρθρων 14 έως 21 του Ν. 3838/2010 (με τις οποίες αποδίδεται το ενεργητικό και παθητικό εκλογικό δικαίωμα σε νόμιμους μετανάστες υπό συγκεκριμένες

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει “προσωπική άποψη” σε ζητήματα Συνταγματικού Δικαίου;», Mike Dorf
- «12σφαιρο ανατροπής της πολιτικής φεουδαρχίας», Κώστας Χρυσόγονος
- «Η Διαμαρτυρία στο Απόσπασμα», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Πολιτότητα και ιθαγένεια», Λίνα Παπαδοπούλου

προϋποθέσεις) «είναι ανίσχυρες ως αντίθετες προς τα άρθρα 1 παρ. 2 και 3, 52 και 102 παρ. 2 του Συντάγματος».

Στο άρθρο 102 παρ. 2 Σ., ωστόσο, προβλέπεται ότι οι αρχές των ΟΤΑ «εκλέγονται με καθολική και μυστική ψηφοφορία, όπως νόμος ορίζει», άρα όχι αναγκαστικά μόνον από Έλληνες πολίτες. Η έννοια της καθολικότητας προκύπτει από το άρθρο 51 παρ. 3 εδ. β που κατοχυρώνει περιοριστικά τους λόγους αποκλεισμού από το εκλογικό σώμα (μη νόμιμη ηλικία, ανικανότητα δικαιοπραξίας και συνεπεία ποινικής καταδίκης), θέτει δηλαδή ένα κατώτατο, όχι όμως και ένα ανώτατο «κατώφλι».

Εξάλλου, βάσει του άρθρου 102 Σ., αναγνωρίζεται στους ΟΤΑ «διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια», όχι όμως και κανονιστική. Με άλλα λόγια, οι δήμοι δεν θέτουν νόμους, αλλά ασκούν καθ' ύλην και κατά τόπο αρμοδιότητα υπό τους περιορισμούς του νόμου που θέτει η Βουλή. Συνεπώς, η εκλογή των αρχών τους είναι μεν πολιτική, δεν υπάγεται όμως στην έννοια της άσκησης της λαϊκής κυριαρχίας, στη στενή της πρόσληψη, ως αποτύπωση της βούλησης του εκλογικού σώματος, αποτελούμενου από Έλληνες υπηκόους και μόνον. Η παραπάνω ερμηνεία επικουρείται και από το άρθρο 5 παρ. 1 Σ., που κατοχυρώνει δικαίωμα συμμετοχής στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας για τον καθένα. Η απαγόρευση, τέλος, του άρθρου 4 παρ. 4 Σ., σύμφωνα με το οποίο «Μόνο Έλληνες πολίτες είναι δεκτοί σε όλες τις δημόσιες λειτουργίες», δεν είναι απόλυτη, εφόσον προβλέπεται η δυνατότητα εξαιρέσεων που εισάγονται με «ειδικό νόμο». Τέτοιος είναι ο Ν. 3838/2010, καθώς προβλέπει ειδική κατηγορία «δημόσιας λειτουργίας» (θέση δημοτικού ή διαμερισματικού συμβούλου) για ειδική κατηγορία μη Ελλήνων πολιτών (βλ. άρθρα 14, 15 και 17) και όχι μια γενική δυνατότητα για όλους τους αλλοδαπούς ή για όλες τις δημόσιες λειτουργίες.

Πέραν όμως των καθαρά νομικών επιχειρημάτων υπάρχει το μέγιστο δικαιοπολιτικό επιχείρημα της δημοκρατίας, σύμφωνα με το οποίο κάθε απόφαση πρέπει να λαμβάνεται από όλους όσους η απόφαση αυτή αφορά. Είναι προφανές ότι οι μονίμως και νομίμως εγκατεστημένοι σε μια πόλη κάτοικοι, είτε κοινοτικοί είτε πολίτες τρίτης χώρας, έχουν κάθε νόμιμο συμφέρον να συναποφασίζουν για τη διοίκηση της πόλης. Από μια τέτοια πρόσληψη της δημοκρατικής αρχής μπορεί να συναχθεί η «πολιτότητα» ως μια έννοια ευρύτερη της ιθαγένειας που προσπορίζει δικαιώματα σε όλους, ανεξαρτήτως του τυπικού νομικού δεσμού τους με ένα κράτος. Με άλλα λόγια, η απόκτηση όλων των δικαιωμάτων –πλην ίσως του εκλογικού στις εθνικές εκλογές– δεν πρέπει να συνδέεται με την απόκτηση της ιθαγένειας του κράτους διαμονής.

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

Πηγή: ΕΘΝΟΣ, Παρασκευή 25/2/2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Νέα βιβλία

- ◆ Dominique Latournerie, Το Συμβούλιο της Επικρατείας «Εν ονόματι του γαλλικού λαού...»

Πρόσφατες εκδηλώσεις

- Παρουσίαση του τελευταίου βιβλίου του Δημήτρη Θ. Τσάτσου «Πολιτεία», Τρίτη 25 Ιανουαρίου 2011
- Συνέδριο στη μνήμη του Δημήτρη Θ. Τσάτσου «Δημοκρατία, Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία», Πέμπτη 17 και Παρασκευή 18 Φεβρουαρίου 2011

Νέα προγράμματα

- Τεχνική βοήθεια για την ενίσχυση του Δικαστικού-Νομικού Συμβουλίου» – Αζερμπαϊτζάν
- Παροχή τεχνικής βοήθειας στο Κοινοβούλιο – FYRoMacedonia

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Νέα βιβλία

- ◆ **Dominique Latournerie, Το Συμβούλιο της Επικρατείας «Εν ονόματι του γαλλικού λαού...»**, πρόλογος Χρίστος Γεραρής, επιμέλεια–μετάφραση Βασίλειος Ανδρουλάκης, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2011, σελ. 180.

Το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας αποτελεί το πρότυπο όλων των παρόμοιων θεσμών ανά τον κόσμο. Στο βιβλίο ο πρώην σύμβουλος επικρατείας D. Latournerie, με απλό αλλά όχι απλουστευτικό τρόπο, επιχειρεί να παρουσιάσει στο ευρύ κοινό τον θεσμό αυτό, που διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στον δημόσιο βίο της πατρίδας του.

Το ενδιαφέρον για τον ημεδαπό αναγνώστη είναι πρόδηλο: Το ελληνικό Συμβούλιο της Επικρατείας είχε ως πρότυπό του τον γαλλικό θεσμό, τόσο ως προς την εσωτερική οργάνωσή του όσο και ως προς το εύρος των αρμοδιοτήτων του, χωρίς βεβαίως να αντιγράφει τυφλά ένα θεσμό που αναπτύχθηκε σε διαφορετικές ιστορικές και πολιτικές συνθήκες. Στην παρούσα περίοδο των ευρύτερων ανακατατάξεων και της εμβάθυνσης, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, η γνώση των μεθόδων ελέγχου της διοικητικής δράσης σε ένα δικαιοσύνη σύστημα συγγενές προς το ελληνικό, αλλά και της δυνατότητας ενός ανώτατου δικαιοδοτικού οργάνου να μετέχει θεσμικά στον δημόσιο διάλογο, μπορεί να οδηγήσει σε γόνιμο προβληματισμό σχετικά με την πιθανή εξέλιξη και του δικού μας ανώτατου διοικητικού δικαστηρίου.

Πρόσφατες εκδηλώσεις

- **Παρουσίαση του τελευταίου βιβλίου του Δημήτρη Θ. Τσάτσου «Πολιτεία», Τρίτη 25 Ιανουαρίου 2011, Στοά του Βιβλίου.**

Η πολιτεία απασχόλησε τον Δημήτρη Θ. Τσάτσο μια ολόκληρη ζωή, και μάλιστα όχι μόνο διδακτικά και ερευνητικά –δηλαδή ως φιλοσοφικό, ιστορικό και θεσμικό φαινόμενο– αλλά και πρακτικά, έχοντας συμμετάσχει στους θεσμούς της, άλλοτε σε εθνικό επίπεδο κι άλλοτε σ' εκείνο της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Με τη χρήση του όρου πολιτεία ο Δ. Τσάτσος διαφοροποιείται από την ταύτισή του με τον όρο κράτος και προσπαθεί να κινήσει τον σχετικό προβληματισμό στην Ελλάδα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Νέα βιβλία

- ◆ Dominique Latournerie , Το Συμβούλιο της Επικρατείας «Εν ονόματι του γαλλικού λαού...»

Πρόσφατες εκδηλώσεις

- Παρουσίαση του τελευταίου βιβλίου του Δημήτρη Θ. Τσάτσου «Πολιτεία», Τρίτη 25 Ιανουαρίου 2011
- Συνέδριο στη μνήμη του Δημήτρη Θ. Τσάτσου «Δημοκρατία, Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία», Πέμπτη 17 και Παρασκευή 18 Φεβρουαρίου 2011

Νέα προγράμματα

- Τεχνική βοήθεια για την ενίσχυση του Δικαστικού-Νομικού Συμβουλίου» – Αζερμπαϊτζάν
- Παροχή τεχνικής βοήθειας στο Κοινοβούλιο – FYRoMacedonia

Η «Πολιτεία» υπήρξε έργο ζωής για τον κορυφαίο συνταγματολόγο, ο οποίος δεν πρόλαβε να δει το βιβλίο στην τελική του μορφή. Λίγους μήνες μετά το θάνατό του το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου και οι εκδόσεις Γαβριηλίδης, διοργάνωσαν εκδήλωση μνήμης και τιμής με αφορμή το βιβλίο, με ομιλητές φίλους, συναδέλφους και μαθητές του.

Για την «Πολιτεία», μίλησαν οι: Γιώργος Καμίνης, Νέδα Κανελλοπούλου, Πέτρος Μάρκαρης, Μιχάλης Σταθόπουλος, και ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς.

● Συνέδριο «Δημοκρατία, Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία», Πέμπτη 17 και Παρασκευή 18 Φεβρουαρίου 2011, στο Αμφιθέατρο «Μεγάρου Διοικητού Θεοδώρου Β. Καρατζά»

Πριν τη συμπλήρωση ενός έτους από το θάνατο του Καθηγητή Δημήτρη Θ. Τσάτσου, το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου και οι μαθητές του Δημήτρη Τσάτσου, σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Πανεπιστήμιο Κρήτης και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, υπό την αιγίδα της Α.Ε. του Προέδρου της Δημοκρατίας κυρίου Κάρολου Παπούλια, διοργάνωσαν Συνέδριο με θέμα «**Δημοκρατία, Σύνταγμα, Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία**», αφιερωμένο στη μνήμη του Δημήτρη Θ. Τσάτσου. Οι θεματικές ενότητες του Συνεδρίου ήταν η αναθεώρηση του Συντάγματος, οι νέες προκλήσεις στο πεδίο των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η δημοκρατία και τα πολιτικά κόμματα σήμερα και το μέλλον της Ευρωπαϊκής Συμπολιτείας.

Συμμετείχαν:

Αλιβιζάτος Νίκος, Βενιζέλος Ευάγγελος, Κανελλοπούλου Νέδα, Κατρούγκαλος Γιώργος, Κοντιάδης Ξενοφών, Λοβέρδος Ανδρέας, Μανιτάκης Αντώνης, Μαυριάς Κώστας, Μέλισσας Δημήτρης, Μεταξάς Α.-Ι. Δ., Μυλόπουλος Ιωάννης, Παπαδάκης Νίκος, Παπαθεοδώρου Θεόδωρος, Παραράς Πέτρος, Παυλόπουλος Προκόπης, Σκουρής Βασίλης, Σπυρόπουλος Φίλιππος, Σωτηρέλης Γιώργος, Τσίρης Παναγιώτης, Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, Τσούκαλης Λουκάς, Φλογαΐτης Σπυρίδων, Χαραλάμπης Δημήτρης, Χρυσόγονος Κώστας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Νέα βιβλία

- ◆ Dominique Latournerie , Το Συμβούλιο της Επικρατείας «Εν ονόματι του γαλλικού λαού...»

Πρόσφατες εκδηλώσεις

- Παρουσίαση του τελευταίου βιβλίου του Δημήτρη Θ. Τσάτσου «Πολιτεία», Τρίτη 25 Ιανουαρίου 2011
- Συνέδριο στη μνήμη του Δημήτρη Θ. Τσάτσου «Δημοκρατία, Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία», Πέμπτη 17 και Παρασκευή 18 Φεβρουαρίου 2011

Νέα προγράμματα

- Τεχνική βοήθεια για την ενίσχυση του Δικαστικού-Νομικού Συμβουλίου» – Αζερμπαϊτζάν
- Παροχή τεχνικής βοήθειας στο Κοινοβούλιο – FYRoMacedonia

Νέα προγράμματα

- Πρόγραμμα Δικαστικού Εκσυγχρονισμού – «Τεχνική βοήθεια για την ενίσχυση του Δικαστικού-Νομικού Συμβουλίου» – Αζερμπαϊτζάν

Περίοδος: Ιανουάριος 2011-Ιούλιος 2011

Πρόγραμμα: Παγκόσμια Τράπεζα

Αντικείμενο: Γενικό στόχο του προγράμματος αποτελεί η παροχή υποστήριξης στο Δικαστικό Συμβούλιο (Judicial Legal Council -JLC) και η υποβολή προτάσεων για την ενίσχυση της τεχνικής του ικανότητας στους τομείς της επιλογής, αξιολόγησης και προαγωγής των δικαστικών λειτουργών, στις πειθαρχικές διαδικασίες, καθώς και σε λοιπά θέματα που άπτονται της διοίκησης των δικαστηρίων. Στο πλαίσιο του έργου το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου α) θα διεξάγει σειρά διαβουλεύσεων με εμπλεκόμενους φορείς, β) θα διεξάγει ανάλυση και αξιολόγηση των αναγκών του Δικαστικού Συμβουλίου, γ) θα αναπτύξει σύνολο προτάσεων καθώς και Σχέδιο Δράσης για τη θεσμική ενίσχυση και την ανάπτυξη της τεχνικής ικανότητας του Δικαστικού Συμβουλίου με βάση τις βέλτιστες Ευρωπαϊκές και διεθνείς πρακτικές στον δικαστικό τομέα.

- Παροχή τεχνικής βοήθειας στο Κοινοβούλιο – FYRoMacedonia

Περίοδος: Ιανουάριος 2011 - Ιούλιος 2012

Πρόγραμμα: EuropeAid

Αντικείμενο: Γενικό στόχο του προγράμματος αποτελεί η ενίσχυση της θεσμικής δυνατότητας του Κοινοβουλίου με σκοπό τη βελτίωση της διαφάνειας και της ευθύνης απέναντι στους πολίτες. Πιο συγκεκριμένα το πρόγραμμα στοχεύει στην παροχή υποστήριξης στην αποδέκτρια χώρα μέσα από τους ακόλουθους τομείς: (α) ενίσχυση ικανοτήτων των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών, (β) βελτίωση των ικανοτήτων έρευνας και ανάλυσης του ανθρώπινου δυναμικού του Κοινοβουλίου και (γ) βελτίωση της δυνατότητας πρόσβασης σε σχετική πληροφόρηση για τα μέλη των Επιτροπών καθώς και για το υποστηρικτικό προσωπικό του Κοινοβουλίου, μέσω εγκαθίδρυσης Γραφείου Ευρωπαϊκής Πληροφόρησης μέσα στη Βιβλιοθήκη του Κοινοβουλίου, το οποίο θα διευκολύνει την πρόσβαση στο διαδίκτυο σε ιστότοπους με σχετικές βάσεις δεδομένων της ΕΕ και πηγές πληροφοριών.

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr